

Гончар Л.О.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри готельно-ресторанного
і туристичного бізнесу,
Київський національний університет культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5621-0910>

Honchar Liliia

Kyiv National University of Culture and Arts

ОБҐРУНТУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено науково-прикладні аспекти підготовки фахівців у закладах вищої освіти України. Проаналізовано особливості нормативно-законодавчого регулювання, координування та спрямування освітньої діяльності у закладах вищої освіти України. Відповідно до визначених у Законі України «Про вищу освіту» положень спроектовано універсальну освітню модель підготовки успішного фахівця, у якій чітко простежується необхідність взаємодії трьох ключових і нерозривних векторів підготовки успішних бізнес-фахівців. Розкрито ключові особливості забезпечення ефективності провадження освітньої діяльності у розрізі кожної окремої освітньої програми на основі аналізу інноваційних підходів до процесу оцінювання якості освітніх програм під час їх акредитування. Здійснено практико-орієнтований аналіз підготовки здобувачів за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа» у різних регіонах України. Обґрунтовано необхідність забезпечення у процесі реалізації освітньої програми за спеціальністю можливості професійної самоідентифікації здобувачів на кожному окремому курсі їх навчання. Відповідно спроектовано концептуальну модель підготовки бізнес-фахівців з готельно-ресторанної справи і визначено ключові напрями та орієнтири для її реалізації, а також змодельовано структуру і зміст концептуально-інноваційного підходу до проектування освітньої моделі підготовки фахівців-управлінців індустрії гостинності.

Ключові слова: концептуальна модель, готельно-ресторанна справа, бізнес-фахівці, освітня програма, здобувачі вищої освіти, заклади вищої освіти, стейкхолдери освітнього процесу.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство знаходиться в складному трансформаційному процесі різних перетворень, зокрема освітніх. Гуманітарний розвиток сучасного українського суспільства ставить перед вітчизняною системою освіти нові завдання, вирішення яких в рамках існуючої методології є неефективним. Нині досить актуальним є питання аналізування систем вищої освіти і відповідність їй в площині підготовки фахівців різного профілю реальному часу і змінним процесам в різних сферах суспільства.

Залежність конкурентоспроможності функціонування закладів вищої освіти України від трансформаційних освітніх процесів вимагає від усіх суб'єктів освітньої діяльності ініціативних дій із проектування механізмів докорінного реформування всієї системи вузівської освіти. Трансформаційні процеси, що торкаються всіх аспектів життєдіяльності країни, ставлять перед системою освіти питання зміни освітньої моделі, яка забезпечить розширення концепції гуманітарної підготовки.

На науково-теоретичному рівні виникає необхідність впровадження науково-організаційного забез-

печення концептуально-інноваційного підходу до процесу професійної підготовки студентів різних спеціальностей для сфери гостинності, зокрема 241 «Готельно-ресторанна справа».

Науково-організаційне забезпечення концептуально-інноваційного підходу до професійної підготовки студентів передбачає науково-методичний рівень актуальності названої проблеми. Невідповідність науково-теоретичного і науково-практичного рівнів підготовки майбутніх фахівців для індустрії гостинності України визначили загалом проблему необхідності аналізування освітнього процесу з метою удосконалення окремих його аспектів.

Обґрунтування доцільності, ґрунтовності та професійної адекватності викликам часу підготовки здобувачів за всіма спеціальностями випусковими кафедрами закладів вищої освіти повинно ґрунтуватися на оцінюванні результатів трендового, концептуального та стратегічного аналізу підготовки відповідних фахівців у вітчизняних закладах вищої освіти, а також врахуванні передового зарубіжного досвіду у сфері освіти

та нових напрямків розвитку бізнесу сьогодні та у найближчій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки фахівців за різними спеціальностями висвітлювали у своїх працях сучасні вітчизняні і зарубіжні науковці різного профілю, зокрема педагоги, економісти, соціологи, психологи тощо. Проте слід зауважити, що, окрім внутрішньо специфічних особливостей напряму проаналізованих досліджень, у лівій частині праць значна увага приділена саме компетентнісно орієнтованому підходу до підготовки фахівців, що сьогодні визначається ключовою детермінантою вищої освіти. У працях сучасних українських та зарубіжних учених Т. Андрюшенко [1], Л. Багченко [2; 3], Л. Гончар [3], Р. Дарміця [4], Ф. Левченко [8], В. Локшина [9], О. Овчарука [10], Дж. Равена [16] визначено поняття компетентнісного підходу в освіті, сформульовано основні категорії та окреслено принципи його запровадження. Але, зважаючи на ключові та парадигмальні зміни у системі освіти, що відбуваються сьогодні, виникає необхідність розробки концептуальної моделі підготовки фахівців за кожною окремою спеціальністю, що визначатиме, базові та унікальні рівні кожної освітньої програми у межах конкретної спеціальності.

У результаті опрацювання визначеної інформаційної бази з проблем вищої освіти України, а також, виходячи із результатів статистичного аналізу підготовки закладами вищої освіти України фахівців для сфери гостинності та її ресурсного (фахового) затребування, все більш переконливим стало усвідомлення необхідності розроблення та обґрунтування концептуально-інноваційного підходу до створення нової освітньої моделі підготовки фахівців з готельно-ресторанної справи, яка стала б оновленою, доповненою та збагаченою на змістовному, технологічному, структурно-логічному та функціональному рівнях.

Науково-практичне обґрунтування невирішених проблем з підготовки бізнес-фахівців з готельно-ресторанної справи в Україні можливе тільки у співробітництві із представниками науки та реальної практики у сфері гостинності. Таке співробітництво буде у подальшому збагачувати теорію і практику готельно-ресторанного бізнесу.

Відповідно метою статті є наукове обґрунтування і розроблення теоретико-методологічних, концептуальних та аналітико-прикладних засад моделювання процесу підготовки бізнес-фахівців із готельно-ресторанної справи в Україні.

Виклад основного матеріалу. Безперервні і динамічні зміни супроводжують усі без винятку сфери життєдіяльності суспільства і відповідно вимагають адекватного регулювання змінними процесами щодо їх прогнозування та формулювання стратегічних орієнтирів і програм їх реалізації задля забезпечення ефективності та конкурентоспроможності тієї чи іншої галузі в цілому та окремого бізнесу зокрема. Однією із сфер, яка повинна оперативної і навіть випереджаючої реагувати на зміни, є державна система вищої освіти.

Оскільки саме вона, реагуючи на трансформаційні процеси у суспільстві та прогнозуючи їх різновекторність, продукує підготовку конкурентноздатних, а головне – «потрібних» на ринку праці фахівців з однієї сторони, а з іншої – сама повинна змінювати свою структуру та особливості провадження освітнього процесу у закладах вищої освіти (ЗВО), способи та методи управління і контролю його якості, структурно-логічним та змістовим наповненням.

Новий етап розвитку вітчизняної системи вищої освіти розпочався з моменту прийняття у 2014 році (01 липня) Закону України «Про вищу освіту», у якому поряд із визначенням основних організаційно-правових та фінансових засад функціонування ЗВО значна увага приділена важливості та необхідності співпраці і взаємодії усіх стейкхолдерів освітнього процесу (держави, ЗВО, бізнесу тощо), визначаючи при цьому принципи автономії ЗВО [11]. Слід зауважити, що з моменту прийняття Закону протягом 2014–2020 рр. до його редакції на різних етапах правки вносилися близько тридцяти разів, що підтверджено документами і зумовлено безперервністю та необхідністю змінних процесів у суспільстві. Аналізуючи редакцію Закону в цілому перед ЗВО окреслюється картина необхідності формування при підготовці фахівців так званої «перевернутої тригранної піраміди», грані якої нерозривно пов'язані між собою і в основі (результаті навчання) формують рівносторонній трикутник: «навчання – виробництво – наука» (рис. 1).

Із наведеної на рис. 1 універсальної освітньої моделі чітко простежується необхідність взаємодії трьох ключових і нерозривних векторів підготовки успішних бізнес-фахівців, опанування яких здобувачами вищої освіти з кожним роком навчання розширює горизонти їхніх професійних компетентностей та відкриває нові можливості їх застосування у реальних практичних ситуаціях. Саме тому, покладаючись на автономію ЗВО, підготовка нової генерації успішних фахівців передбачає розроблення і затвердження свого роду унікальних освітніх програм у межах кожного окремого ЗВО за кожною спеціальністю та спеціалізацією, що є першочерговою та обов'язковою умовою провадження освітньої діяльності для ЗВО усіх форм управління і власності.

Таким чином, перед закладами вищої освіти та їхніми структурними підрозділами постає відповідальність за забезпечення якісної підготовки фахівців на всіх рівнях провадження освітньої діяльності за кожною освітньою програмою, що функціонує в ЗВО. Перший аспект відповідальності базується саме на розробленні освітніх програм, які, в першу чергу, повинні в повній мірі відповідати затвердженому стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю, які, до речі, теж зазнали кардинальних змін та оновлень. Так, у 2016 році повністю оновлено склад навчально-методичних комісій при Міністерстві освіти і науки України, одним із ключових завдань яких стало розроблення нових стандартів вищої освіти за відповід-

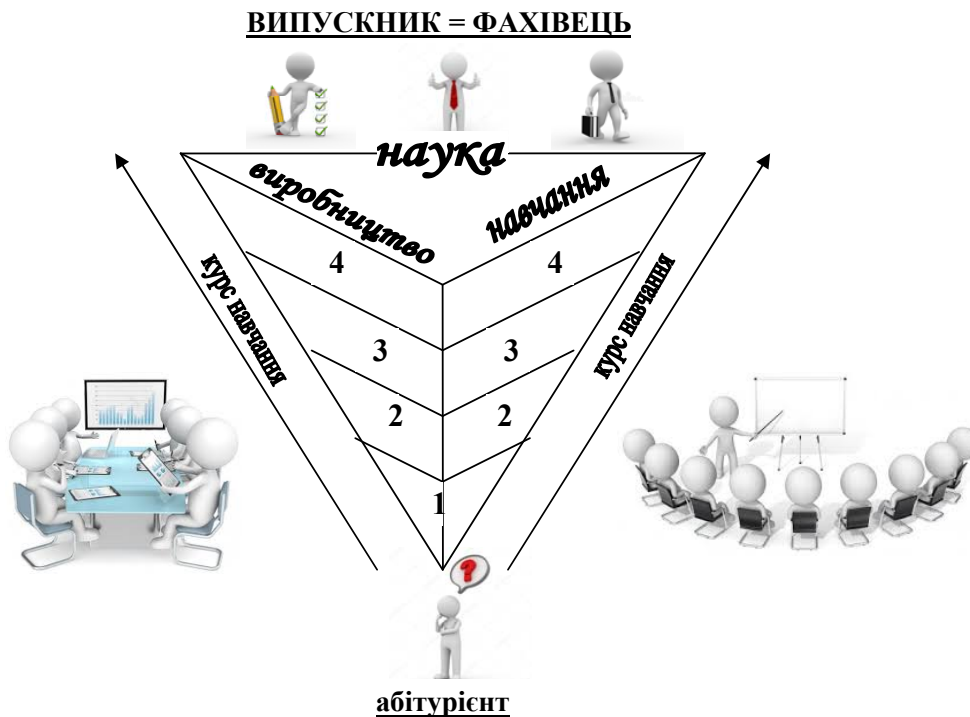

Рис. 1. Універсальна освітня модель підготовки успішного фахівця відповідно до Закону України «Про вищу освіту»

Джерело: складено автором

ними спеціальностями, які, на відміну від попередніх, визначають програмні результати навчання та загальні і професійні компетентності, якими повинен володіти випускник освітньої програми, а не перелік конкретних обов'язкових (нормативних) освітніх компонентів (дисциплін).

Другий напрям відповідальності ЗВО визначається безпосередньо під час реалізації освітніх програм. І в цьому аспекті система вищої освіти України зазнала глобальних проєвропейських змін. Відповідно до ЗУ «Про вищу освіту» (2014 р.) передбачено створення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти – незалежного постійно діючого колегіального органу, який повинен стати рушійною силою забезпечення якості вищої освіти.

Незважаючи на те, що Національне агентство створено ще у 2015 році, офіційно та повноцінно змогло розпочати свою діяльність наприкінці лютого 2019 року після свого так званого «перезавантаження». Відповідно процес акредитування освітніх програм, що реалізуються на різних рівнях вищої освіти (бакалаврський, магістерський, доктор філософії (PhD)) став одним із завдань Національного агентства, яке докорінно змінило сутнісне, змістове, а головне якісне наповнення цього процесу, керуючись при цьому розробленим і затвердженим «Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [13]. В основі цього Положення лежить першочергове консультативне оцінювання експертною групою провадження освіт-

ньої діяльності та навчального процесу за визначеною освітньою програмою, а також допомога ЗВО у визначенні сильних і слабких сторін освітньої програми та освітньої діяльності за цією програмою.

Загалом ключових змін зазнав як сам процес, так і зміст та ключові підходи до оцінювання освітньої діяльності закладів вищої освіти у рамках конкретної освітньо-професійної чи освітньо-наукової програми під час її акредитації, в основі яких лежить саме якісний показник кожного елементу процесу. Відповідно до затвердженого «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» визначено ключові і водночас базові критерії оцінювання якості освітньої програми. Загалом виділено десять критеріїв: перші дев'ять застосовують при акредитуванні програм за першим (бакалаврським) і другим (магістерським) рівнями вищої освіти, десятий – при оцінюванні якості освітньо-наукових програм третього (PhD) рівня вищої освіти, який, на перший погляд, є додатковим, але, насправді, виступає ключовим у процесі акредитації таких програм.

Визначені Національним агентством критерії оцінювання якості освітньої програми є комплексними і структуровані відповідно за десятьма напрямками:

- проєктування і цілі ОП;
- структура і зміст ОП;
- доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання;
- навчання та викладання за ОП;

- контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність;
- людські ресурси;
- освітнє середовище і матеріальні ресурси;
- внутрішнє забезпечення якості ОП;
- прозорість і публічність;
- навчання через дослідження.

Для кожного із критеріїв характерні декілька тематичних векторів (підкритеріїв), деталізація змісту яких визначена нормативними документами Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Оцінювання якості освітньої програми відповідно до визначених критеріїв, насамперед, дозволяє сформулювати цілісну картину і комплексне бачення усіх сильних і слабких сторін освітньої діяльності, а відповідно передбачає траєкторію її розвитку та удосконалення у найближчій та довгостроковій перспективі.

Оскільки глибоких змін зазнали вимоги до процесів провадження та оцінювання освітньої діяльності, змінитись повинні і підходи до проектування освітніх програм за кожною окремою спеціальністю (спеціалізацією) та до планування освітнього процесу в межах її реалізації.

Для посилення ґрунтовності та наочності аналізу впровадження європейського досвіду у підготовку вітчизняних фахівців, доцільно представити концептуально-аналітичне бачення реалізації підготовки за однією із спеціальностей. Для цього визначено одну із відносно нових та досить перспективних бізнес-спеціальностей в Україні та за кордоном – 241 «Готельно-ресторанна справа».

Слід зауважити, що перший набір студентів за спеціальністю «Готельно-ресторанна справа» в Україні був здійснений у 2007 році, а сама спеціальність відповідно була затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 року № 1719 «Про перелік

напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра», у відповідності з якою у розрізі галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» виокремлено напрям підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» [16]. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, спеціальність «Готельно-ресторанна справа» отримала новий виток розвитку у розрізі галузі знань 24 Сфера обслуговування під шифром 241 Готельно-ресторанна справа [12].

Підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа» у закладах вищої освіти України здійснюється за освітніми програмами, які розроблені і затверджені ЗВО у відповідності із затвердженими стандартами вищої освіти за освітніми рівнями бакалавр (Наказ Міністерства освіти і науки України 04.03.2020 р. № 384) [14], магістр і доктор філософії (наразі стандарти другого і третього рівнів вищої освіти на стадії узгодження і затвердження). Наразі підготовку здобувачів вищої освіти за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа» здійснюють у 131 закладі освіти у різних регіонах України [5]. Регіональний аналіз підготовки фахівців готельно-ресторанної справи за різними освітніми ступенями наведено у таблиці 1.

Аналізуючи наведені у табл. 1. дані, можна побачити, що фахівців з готельно-ресторанної справи в цілому готують у 23 адміністративно-територіальних одиницях (областях) України. Проте таке значення характерне виключно для освітнього ступеня «Молодший спеціаліст». Підготовка здобувачів за бакалаврським рівнем вищої освіти у межах спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» відбувається у 71 із

Таблиця 1

Регіональний аналіз підготовки здобувачів освіти за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа»

Кількість ЗО, які здійснюють підготовку здобувачів за спеціальністю 241, в т. ч. за <u>ОС</u> :	ЗАГАЛОМ	Область (регіон)																								
		м. Київ	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
131	14	4	6	10	2	4	5	2	8	0	0	3	2	2	6	4	3	2	7	7	3	5	6	2	1	
«Доктор філософії»	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
«Магістр»	34	5	2	1	1	-	-	2	2	1	-	-	1	2	2	1	-	-	1	4	1	3	3	-	-	
«Бакалавр»	71	10	2	2	5	1	2	2	6	2	-	-	2	6	5	3	1	1	-	4	5	2	3	5	1	-
«Молодший бакалавр»	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	
«Молодший спеціаліст»	65	6	2	4	6	1	2	4	3	6	-	-	1	3	4	3	3	2	2	4	3	2	1	1	1	

Джерело: складено автором на основі даних [5]

131 ЗВО, що складає 54% та охоплює 21 регіон України, що еквівалентно 84%. За другим (магістерським) рівнем ВО ситуація не така однозначна: тільки 26% або 34 із 131 ЗВО забезпечують підготовку здобувачів, якими в цілому охоплено 17 регіонів (68 %) України. За третім рівнем освіти (доктор філософії) наразі практика підготовки здобувачів за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа» відсутня взагалі.

Незважаючи на широку географію та значну кількість ЗВО, які здійснюють підготовку здобувачів за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа», концептуально з погляду на змінні процеси у системі вищої освіти України, на жаль, чітко не визначено ключових орієнтирів освітньої діяльності за цією спеціальністю.

Слід також зауважити, що, як і для інших спеціальностей, так і для спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» у різних закладах вищої освіти характерним є наявність окремих спеціалізацій, виокремлених за назвою освітньої програми за першим і другим рівнями вищої освіти. Аналіз виокремлених у розрізі спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» спеціалізацій у 2020 році проведений на основі аналізування конкурсних пропозицій ЗВО у визначений період і наведений у вигляді рис. 2.

Аналізуючи перелік спеціалізацій, виокремлених за першим і другим рівнями вищої освіти у межах спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа», слід зауважити, що, як видно із рис. 2, їх кількість у межах 2020 року набору є зовсім незначною і загалом у 2020 році набору на спеціальність 241 «Готельно-ресторанна справа» складає 6 спеціалізацій (за назвою ОП) на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти і 8 спеціалізацій (за назвою ОП) – на другому (магістерському). Із проведеного аналізу, представленого на рис. 2, видно, що лівову частину серед усіх спеціалізацій за назвою освітніх програм займає безпосередньо готельно-ресторанна справа (подекуди із окремими уточненнями і відхиленнями, як от «готельна і ресторанна справа», «готельно-ресторанний бізнес» тощо) без будь-яких конкретизацій та розгалужень. Окремо виділені спеціалізації переважно мають одиничний характер у межах конкретного ЗВО і є неповторними в інших закладах освіти, що свідчить про свого роду унікальність таких освітніх програм і здобувачів, які їх опановують, та водночас певним чином звужує предметну область спеціальності в цілому.

Специфічні умови ведення бізнесу та відповідні нові виклики часу (зокрема криза COVID-19), зумо-

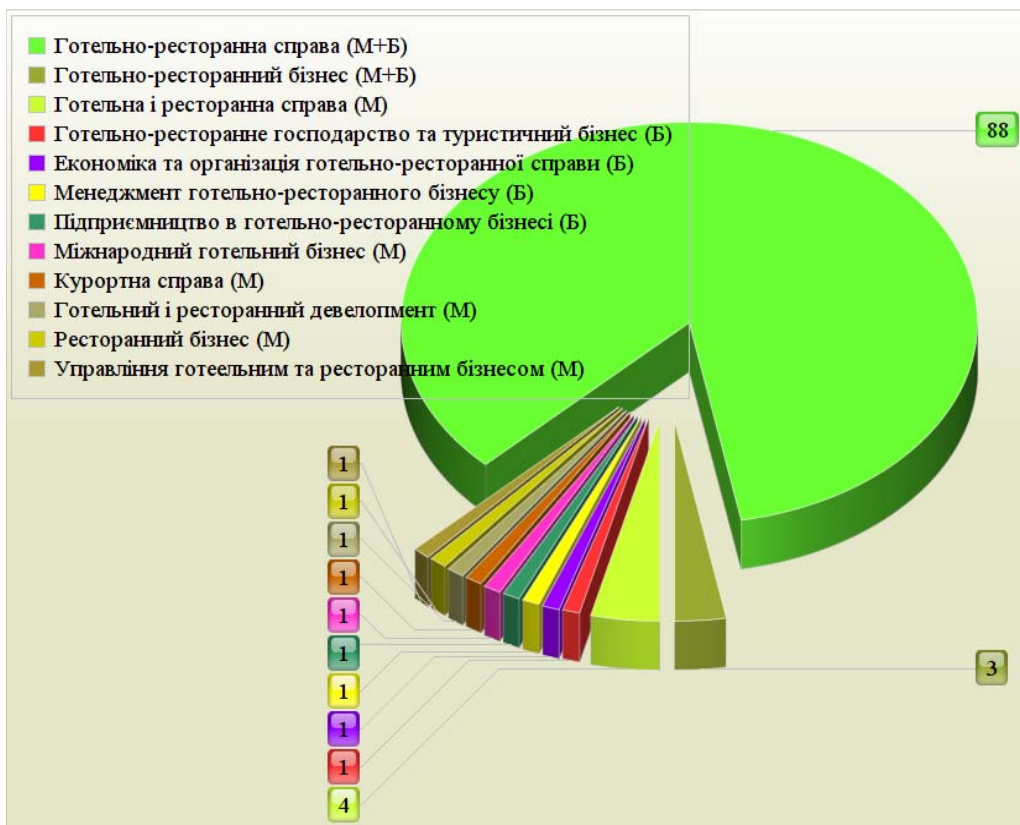

Рис. 2. Спеціалізації, виокремлені у розрізі спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» ОС «БАКАЛАВР», ОС «Магістр», 2020 рік набору

*(Б) – перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

(М) – другий (магістерський) рівень вищої освіти

Джерело: сформовано автором на основі [6]

вили переорієнтацію та значну зміну потреб ринку в бізнес-компетенціях. За результатами опитування менеджерів, керівників та власників бізнесу в Україні, проведеного департаментом бізнес освіти KSE, понад 80% респондентів погоджуються з тим, що COVID вніс корективи у потреби професійних навичок [7]. Це зумовлює і підкреслює необхідність якомога ширшої, якіснішої глибинної та результативної взаємодії бізнес-сектору із закладами вищої освіти з метою вирішення ключових питань та прийняття концептуальних рішень щодо структури і змісту навичок (як компетенцій, так результатів навчання), якими повинні сьогодні володіти бізнес-фахівці задля забезпечення ефективності та конкурентоспроможності бізнесу у найближчій і довгостроковій перспективі.

Відповідно змінитись повинні і ключові підходи до підготовки здобувачів вищої освіти в цілому та бізнес-фахівців індустрії гостинності зокрема. Слід зауважити, що спроектована на рис. 1 відповідно до головних положень Закону України «Про вищу освіту» універсальна модель підготовки фахівців є досить актуальною для спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа». Адже вдале поєднання ключових концептів цієї моделі у підготовці здобувачів готельно-ресторанної справи є визначальним фактором формування успішного, самодостатнього фахівця в цій галузі.

Для здобувачів спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» поєднання визначених в універсальній моделі підготовки фахівців концептів, зокрема навчання – виробництво – наука, у межах кожного року їх навчання повинно змінювати пропорційність та співвідношення. Це зумовлено, насамперед, специфічністю спеціальності, її практико-орієнтованістю, а відповідно – необхідністю опрацювання теоретичного (навчального) матеріалу на реальних підприємствах у відповідних структурних підрозділах. А також необхідністю формувань власних суджень та прийняття науково-обґрунтованих рішень, застосовуючи при цьому, окрім здобутих теоретичних та стандартизованих знань, методи наукового пошуку із трансформуванням на результат власних аналітичних здібностей.

Саме тому варто також підкреслити необхідність забезпечення у процесі реалізації освітньої програми за спеціальністю можливості професійної самоідентифікації здобувачів на кожному окремому курсі їх навчання. Це означає, що в межах кожного курсу за рахунок опанування обов'язкових компонентів освітньої програми для здобувачів вищої освіти повинен бути сформований фундаментальний набір загальних та професійних компетентностей, які визначають такі результати навчання, що дозволять розпочати професійну діяльність за фахом уже з першого курсу їх навчання. При чому з кожним роком навчання професійна компетентність (hard-skills) здобувачів повинна посилюватись і переходити на якісно новий рівень відповідальності. Для прикладу, у розрізі освітньої програми за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа»,

спираючись на власний досвід та аналітичні спостереження, можна запропонувати наступну структурологічну схему професійної самоідентифікації здобувачів за роками навчання: сервісна діяльність (1 курс) → організаційно-виробнича діяльність (2 курс) → управлінсько-технологічна діяльність (початковий рівень відповідальності) (3 курс) → управлінсько-аналітична діяльність (4 курс). На основі визначеної структурологічної схеми професійної самоідентифікації здобувачів стає можливим спроектувати концептуальну модель підготовки бізнес-фахівців із готельно-ресторанної справи з розподілом ключових її складників за роками навчання та їх тематичним спрямуванням (рис. 3).

Визначальним елементом представленої моделі є влучний та комплаєнтний розподіл етапів та рівнів освоєння усіх програмних результатів навчання (ПРН), визначених освітньою програмою, у межах навчання за певним (в даному випадку бакалаврським) рівнем вищої освіти. Таке ранжування ПРН дасть змогу, насамперед, логічно структурувати та визначити необхідність тих чи інших освітніх компонентів у межах конкретної освітньо-професійної чи навіть освітньо-наукової програми, а також ще раз підкреслить студентоцентричні підходи проектної групи (розробників ОП) та ЗВО в цілому. Загалом із наведеної на рис. 3 концептуальної моделі підготовки бізнес-фахівців з готельно-ресторанної справи видно, що вона являє собою систему логічно структурованих і взаємопов'язаних циклів (теоретичного, професійно-практичного, дуального навчання), комплексне та адекватне поєднання яких визначає рівень і зміст професійної самоідентифікації здобувачів за результатами завершення навчання за кожним роком (курсом). Відповідно реалізація наведеної моделі у розрізі освітньо-професійної програми дозволяє здобувачам розпочати професійну діяльність за фахом у певній послідовності з елементами щорічного нарощування одразу після завершення першого курсу навчання, що сприятиме їх подальшій самореалізації і становленню як бізнес-фахівця з глибинним досвідом роботи на всіх ключових професійних щаблях.

Окрім такого професійно-компетентнісного розподілу, реалізація освітньої програми повинна забезпечити формування у здобувачів соціальних навичок (soft-skills), без наявності яких навіть у найобізнанішого в теоретико-практичних аспектах справи здобувача, неможливий успішний процес соціальної адаптації та професійного зростання як бізнес-фахівця. Універсальні компетенції (в західній термінології soft-skills) – це розумові і міжособистісні компетенції, які, на відміну від hard-skills, не піддаються кількісному виміру або сертифікації. Вони наскрізні і не пов'язані із конкретною предметною областю. Вони суб'єктивні і погано вимірюються. Проте слід зауважити, що саме soft-skills є ключовими для фахівців сфери гостинності різних кваліфікаційних рівнів.

Цифрова трансформація економіки і технологічні революції сучасності є викликами і одночасно необ-

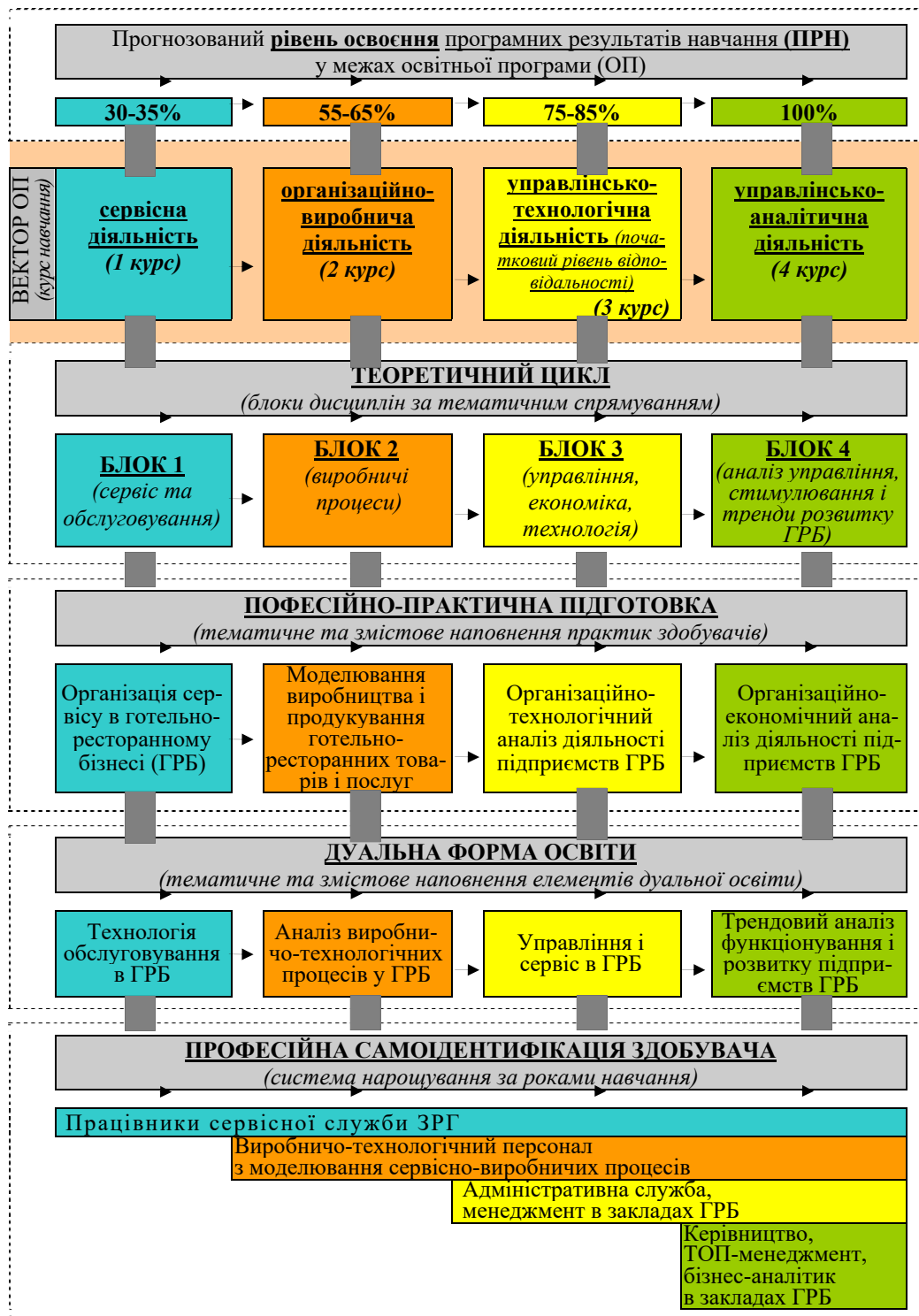

Рис. 3. Концептуальна модель підготовки бізнес-фахівців з готельно-ресторанної справи

Джерело: спроектовано автором

хідністю освоєння ще однієї групи skills – digital skills. Наведені групи skills повинні стати окремими пазлами в конструкції освітнього процесу і відповідним підґрунтям при формуванні освітніх програм.

Це зумовлено насамперед унікальним та нестандартним підходом сучасного бізнесу до затребуваних компетенцій фахівців управлінського профілю в інду-

стрії гостинності, а також необхідністю безпосередньої цілкової і безперервної взаємодії усіх стейкхолдерів освітнього процесу. Саме ефективна співпраця усіх стейкхолдерів визначає сучасний концептуально-інноваційний підхід до проектування освітньої моделі підготовки фахівців-управлінців індустрії гостинності (рис. 4).

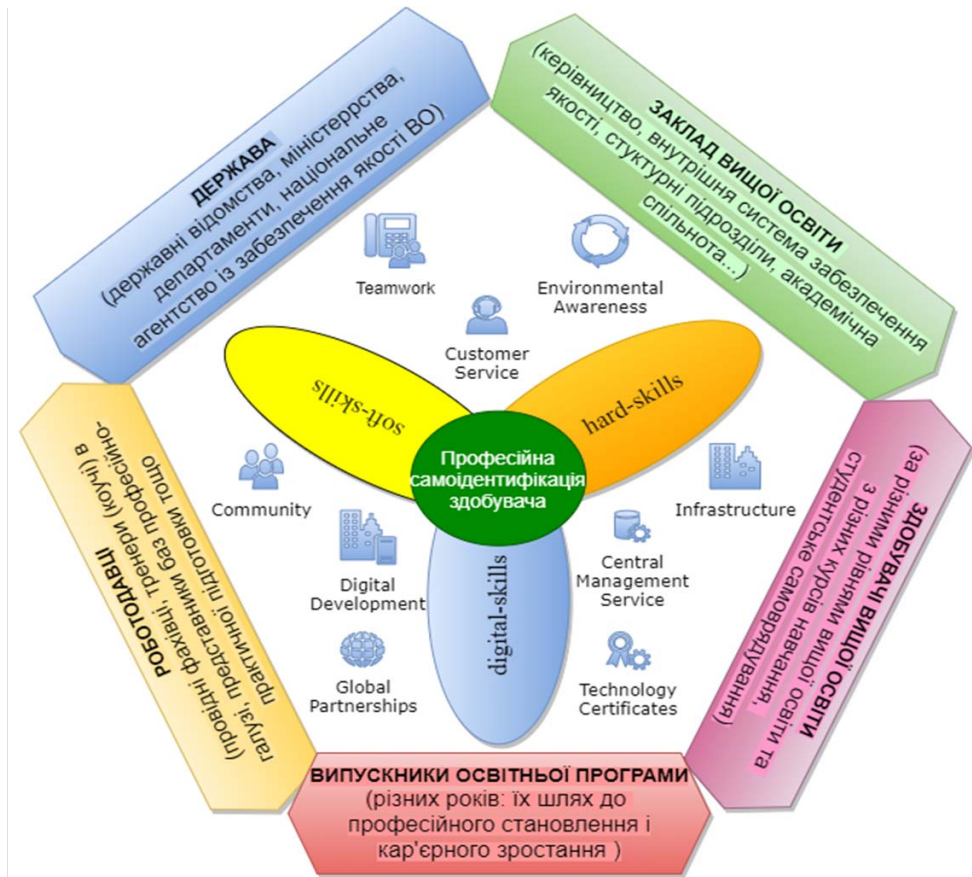

Рис. 4. Концептуально-інноваційний підхід до проектування освітньої моделі підготовки фахівців-управлінців індустрії гостинності

Джерело: сформовано автором

Враховання визначених аспектів у процесі проектування освітніх програм підготовки бізнес-фахівців готельно-ресторанного бізнесу дасть змогу найширше оцінити перспективи працевлаштування випускників, їх затребуваності на ринку праці та забезпечити формування унікальних результатів навчання за рахунок набуття здобувачами специфічних професійно-орієнтованих компетентностей у процесі їх навчання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи усе вищезазначене, слід зауважити, що загалом модель підготовки успішного бізнес-фахівця готельно-ресторанної справи повинна мати інтеграційний характер і базуватись на поєднанні ключових принципів та методів навчання, зокрема результативній взаємодії усіх стейкхолдерів освітнього процесу та забезпеченні можливостей для саморозвитку, самонавчання та самоідентифікації випускників освітньої програми, що, в свою чергу, призведе до формування унікального, а головне «потрібного» на сучасному

ринку фахівця сфери гостинності. Використання результатів дослідження закладами вищої освіти, що здійснюють підготовку здобувачів за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа», у своїй практичній освітній діяльності може забезпечити якісно новий рівень підготовки нової генерації соціально-мобільних, професійно-активних та затребуваних на ринку праці бізнес-фахівців індустрії гостинності. Проведене теоретико-прикладне дослідження дає змогу визначити й окреслити ключові та перспективні напрямки модернізації й удосконалення освітньої діяльності у межах проектування і реалізації освітніх програм за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, а також стимулює і визначає необхідність наукового обґрунтування освітньої моделі підготовки магістрів за цією та іншими бізнес-спеціальностями, що в перспективі може виступити напрямом подальших наукових досліджень.

Список літератури:

1. Андрущенко Т.К. Компетентнісний підхід як стратегічний напрям розвитку освіти в Україні: теоретичний аспект. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. № 13. С. 8–12.
2. Батченко Л.В. Розвиток інтегративних професійних компетенцій фахівців з менеджменту соціокультурної діяльності в закладах вищої освіти України. *Innovative Educational Technologies: European Experience and its Application*

in Training in Economics and Management. Internship. Riga : Baltic Research Institute of Transformation Economic Area Problems, 2020. Pp. 7–12.

3. Батченко Л.В., Гончар Л.О. Розвиток професійних компетенцій персоналу як основа економічного зростання. *Науковий економічний журнал «Актуальні проблеми економіки»*. 2019. № 11 (221). с. 22–37.

4. Дармиць Р.З. Оцінювання та розвиток компетентностей працівників апарату управління підприємств. Кандидатська дисертація. Львів : Національний університет «Львівська політехніка». 2020.

5. Єдина державна електронна база з питань освіти. *Державне підприємство «Інфоресурс»*. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/> (дата звернення: 08.06.2020).

6. Інформаційна система «Освіта.уа». URL: <https://vstup.osvita.ua/> (дата звернення 20.10.2020).

7. KSE Business Education Survey Presentation. «Changes in the need of business competencies during the COVID-19 crisis». URL: <https://kse.ua/ua/events/?eid=7441&fbclid=IwAR0yc16vrcI16hwXWE-ej4A3V91.LbNxgLQAK10hcMg5aUJ7qijDoCryfXP4> (дата звернення: 11.11.2020).

8. Левченко Ф. Сутність принципу особистісної спрямованості компетентісної освіти. *Матеріали конференції МЦНД*, 2020. с. 103-106. DOI: 10.36074/20.03.2020.10.

9. Локшин В.С. *Формування професійної компетентності менеджерів соціокультурної сфери в контексті модернізації вищої освіти*. Київ : ІВО НАПН України. 2013

10. Овчарук О.В. Розвиток компетентісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. *Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ : КІС. 2004.

11. Про вищу освіту. Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 06.06.2020).

12. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-%D0%BF> (дата звернення: 08.06.2020).

13. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text> (дата звернення: 20.11.2020).

14. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 04 березня 2020 р. № 384. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/241-gotel-restoran-sprava-B.pdf> (дата звернення: 08.06.2020).

15. Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 р. № 1719. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1719-2006-%D0%BF> (дата звернення: 08.06.2020).

16. Равен Дж. *Компетентність в сучасному суспільстві*. Москва : Литагент «Когито-Центр». 2002.

References:

1. Andriushchenko T.K. (2013) Kompetentnisnyj Pidkhid yak Stratehichnyj Napriam Rozvytku Osvity v Ukraini: Teoretychnyj Aspekt [Competence Approach as a Strategic Direction of Education Development in Ukraine: Theoretical Aspect]. *Pedahohichna Osvita: Teoriia i Praktyka* [Pedagogical Education: Theory and Practice], no. 13, pp. 8–12. (in Ukraine)

2. Batchenko L.V. (2020) Rozvytok intehratyvnykh profesiynykh kompetensiy fakhivtsiv z menedzhmentu sotsiokul'turnoyi diyal'nosti v zakladakh vyshchoyi osvity Ukrainy [Development of integrative professional competencies of specialists in management of socio-cultural activities in higher education institutions of Ukraine]. *Innovative Educational Technologies: European Experience and its Application in Training in Economics and Management. Internship*. Riga: Baltic Research Institute of Transformation Economic Area Problems, pp. 7–12. (in Ukraine)

3. Batchenko L.V., Honchar L.O. (2019) Rozvytok profesiynykh kompetensiy personalu yak osnova ekonomichnoho zrostannya [Development of professional competencies of staff as a basis for economic growth]. *Naukovyy ekonomichnyy zhurnal «Aktual'ni problemy ekonomiky»*, no. 11 (221), pp. 22–37. (in Ukraine)

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015, April 29). Postanova № 266 "Pro Zatverdzhennia Pereliku Haluzej Znan' i Spetsial'nostej, za Iakymy Zdijsniuiet'sia Pidhotovka Zdobuvachiv Vyschoi Osvity" [Resolution № 266 "On Approval of the List of Branches of Knowledge and Specialties in Which the Training of Applicants for Higher Education"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-%D0%BF>. (in Ukraine)

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006, December 13). Postanova № 1719 "Pro perelik napryamiv, za yakymy zdiysnyuet'sya pidhotovka fakhivtsiv u vyshchych navchal'nykh zakladakh za osvitn'o-kvalifikatsiynym rivnem bakalav-ra" [Resolution № 1719 "About the list of directions in which training of experts in higher educational institutions on educational and qualification level of the bachelor is carried out"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1719-2006-%D0%BF>. (in Ukraine)

6. Darmits, R.Z. (2020). Otsiniuvannia ta Rozvytok Kompetentnostej Pratsivnykiv Aparatu Upravlinnia Pidpryemstv [Assessment and Development of Competencies of Employees of the Enterprise Management Staff]. *Kandydats'ka Dysertatsiia* [Candidate's Dissertation]. Lviv: Lviv Polytechnic National University. (in Ukraine)

7. Information System "Osvita.ua". Available at: <https://vstup.osvita.ua/>. (in Ukraine)

8. KSE Business Education Survey Presentation. "Changes in the need of busi-ness competencies during the COVID-19 crisis". Available at: <https://kse.ua/ua/events/?eid=7441&fbclid=IwAR0yc16vrc116hwXWE-ej4A3V9ILbNxxgLQAK10hcMg5aUJTqjDoCryfXP4>.
9. Levchenko F. (2020) Sutnist' Pryntsypu Osobystisnoi Spriamovanosti Kompetentisnoi Osvity [The Essence of the Principle of Personal Orientation of Competent Education]. *Tekhnologii, Instrumenty ta Stratehii Realizatsii Naukovykh Doslidzen': Materialy Mizhnarodnoi Naukovoї Konferentsii* [Proceedings of International Scientific Conference]. Kherson: Mizhnarodnyj tsentr naukovykh doslidzen', pp. 103–106. DOI: 10.36074/20.03.2020.10. (in Ukraine)
10. Lokshyn V.S. (2013) *Formuvannia Profesijnoi Kompetentnosti Menedzheriv Sotsiokul'turnoi Sfery v Konteksti Modernizatsii Vyschoi Osvity* [Formation of Professional Competence of Managers of Socio-Cultural Sphere in the Context of Modernization of Higher Education]. Kyiv: Institute of Higher Education of the NAES of Ukraine. (in Ukraine)
11. Ministry of Education and Science of Ukraine (2020, March 04). Nakaz № 384 "Pro Zatverdzhennia Standartu Vyschoi Osvity za Spetsial'nistiu 241 "Hotel'no-Restoranna Sprava" dlia Pershoho (Bakalavrs'koho) Rivnia Vyschoi Osvity" [Order № 384 "On Approval of the Standard of Higher Education in the Specialty 241 "Hotel and Restaurant Business" for the First (Bachelor's) Level of Higher Education"]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/241-gotel-restoran-sprava-B.pdf>. (in Ukraine)
12. Ministry of Education and Science of Ukraine (2019, July 11). Nakaz № 977 "Pro zatverdzhennya Polozhennya pro akredytatsiyu osvity proham, za yakymy zdiysnyuyet'sya pidhotovka zdobuvachiv vyshchoyi osvity" [Order № 977 "On approval of the Regulations on accreditation of educational programs, which provide training for higher education"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>. (in Ukraine)
13. Ovcharuk O.V. (2004) Rozvytok Kompetentisnoho Pidkhodu: Stratehichni Oriientyry Mizhnarodnoi Spil'noty [Development of a Competency Approach: Strategic Guidelines of the International Community]. *Kompetentnisnyj Pidkhid u Suchasnyj Osviti: Svitovyy Dosvid ta Ukrains'ki Perspektyvy* [Competence Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Perspectives]. Kyiv: KIS, 6-15. (in Ukraine)
14. Raven J. (2002) *Kompetentnost v Sovremennom Obshchestve: Vyiavlenie, Razvitie i Realizatsiia* [Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release] (Trans. in Eng.). Moscow: Kogito-Tsentr. (in Russian)
15. The Only State Electronic Database on Education (2018-2020). *Derzhavne pidpriemstvo «Inforesurs»* [State Enterprise "Inforesource"]. Available at: <https://registry.edbo.gov.ua>. (in Ukraine)
16. Verkhovna Rada of Ukraine (2014, July 01) Zakon Ukrayiny № 1556-VII "Pro vyshchu osvitu" [Law of Ukraine № 1556-VII "On Higher Education Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (in Ukraine)

ОБОСНОВАНИЕ КОНЦЕПТУАЛЬНОЙ МОДЕЛИ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОГО ДЕЛА В УКРАИНЕ: ОРГАНИЗАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье исследованы научно-прикладные аспекты подготовки специалистов в учреждениях высшего образования Украины. Проанализированы особенности нормативно-законодательного регулирования, координации и направления образовательной деятельности в учреждениях высшего образования Украины. В соответствии с определенными в Законе Украины «О высшем образовании» положений спроектировано универсальную образовательную модель подготовки успешного специалиста, в которой четко прослеживается необходимость взаимодействия трех ключевых и неразрывных векторов подготовки успешных бизнес-специалистов. Раскрыто ключевые особенности обеспечения эффективности осуществления образовательной деятельности в разрезе каждой отдельной образовательной программы на основе анализа инновационных подходов к процессу оценивания качества образовательных программ при их аккредитации. Осуществлен практико-ориентированный анализ подготовки соискателей по специальности 241 «Гостинично-ресторанное дело» в разных регионах Украины. Обоснована необходимость обеспечения в процессе реализации образовательной программы по специальности возможности профессиональной самоидентификации соискателей на каждом отдельном курсе их обучения. Как следствие, спроектирована концептуальная модель подготовки бизнес-специалистов гостинично-ресторанного дела и определены ключевые направления и ориентиры для ее реализации, а также смоделирована структура и содержание концептуально-инновационного подхода к проектированию образовательной модели подготовки специалистов-управленцев индустрии гостеприимства.

Ключевые слова: концептуальная модель, гостинично-ресторанное дело, бизнес-специалисты, образовательная программа, соискатели высшего образования, высшие учебные заведения, стейкхолдеры образовательного процесса.

SUBSTANTIATION OF THE CONCEPTUAL MODEL OF TRAINING OF HOTEL AND RESTAURANT SPECIALISTS IN UKRAINE: ORGANIZATIONAL AND ANALYTICAL ASPECT

Continuous and dynamic changes accompany all spheres of society without exception and accordingly require adequate regulation of changing processes for their forecasting and formulation of strategic guidelines and programs for their implementation to ensure the efficiency and competitiveness of an industry in general and individual businesses in particular. One of the areas that must respond quickly and even ahead to change is the state system of higher education. Because it is, responding to the transformation processes in society and predicting their diversity, produces training of competitive, and most importantly – "needed" in the labor market professionals on the one hand, and on the other – must change its structure and features of the educational process in higher education, ways and methods of management and control of its quality, structural and semantic content. That is why the article explores the scientific and applied aspects of training in higher education institutions of Ukraine. Peculiarities of normative-legislative regulation, coordination and direction of educational activity in higher education institutions of Ukraine are analyzed. In accordance with the provisions of the Law of Ukraine "On Higher Education", a universal educational model of training a successful specialist is designed, which clearly shows the need for interaction of three key and inseparable vectors of training successful business professionals, whose mastering competencies and opens new opportunities for their application in real practical situations. The key features of ensuring the effectiveness of educational activities in the context of each individual educational program based on the analysis of innovative approaches to the process of assessing the quality of educational programs during their accreditation are revealed. A practice-oriented analysis of the training of applicants in the specialty 241 "Hotel and restaurant business" in different regions of Ukraine. The necessity of providing in the process of realization of the educational program on a specialty of possibility of professional self-identification of applicants on each separate course of their training is proved. Accordingly, a conceptual model of training of business specialists in hotel and restaurant business is designed and key directions and guidelines for its implementation are identified, and the main structure and content of the conceptual-innovative approach to designing an educational model of training of hospitality industry specialists are modeled. The use of research results by higher education institutions that train applicants in the specialty 241 "Hotel and restaurant business" in their practical educational activities can provide a qualitatively new level of training for a new generation of socially mobile, professionally active and in-demand business professionals hospitality.

Key words: *conceptual model, hotel and restaurant business, business specialists, educational program, applicants for higher education, institutions of higher education, stakeholders of the educational process.*